

11. Ростовська І. О. Використання нетрадиційних форм музикування у процесі навчання гри на фортепіано учнів загальноосвітніх шкіл з поглибленим вивченням музики // Наукові записки НДПУ ім. М. Гоголя. – Психолого-педагогічні науки, 2003. – № 2.
12. Старчеус М. С. Слух музыканта. – М., 2003.
13. Теплов Б. Н. Психология музыкальных способностей. – М., 1947.
14. Терентьева Н. А. Теоретические основы высшего музыкально-педагогического образования. – С.-П., 1996.
15. Цытин Г. М. Психология музыкальной деятельности. – М., 1994.
16. Шатковский Г. И. Развитие музыкального слуха и навыков творческого музицирования. – М., 1986.

РЕВУЦКАЯ С. А. Внедрение нетрадиционных форм музицирования – музыкальной импровизации и сочинения музыки.

В статье рассматриваются традиции импровизационного искусства, а также их место в процессе развития творческих способностей. Особенно отмечается роль импровизации в учебном процессе, как значительного компонента в комплексном развитии личности музыканта.

REVUTSKA SVITLANA. Non-traditional forms of music implementation – musical improvisation and music composition.

The article gives a review of traditions of the improvisation as well as its place in the formation of the creative personality of a musician.

Салан Л. В.
Київський міський педагогічний університет
імені Б. Д. Грінченка

ІНТЕГРАТИВНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ НА ФАХОВИХ ВИКОНАВСЬКИХ ДИСЦИПЛІНАХ

У статті розглянуто підготовку до практичної діяльності шляхом впровадження інтегративних форм навчання на виконавських дисциплінах. Використання трьох типів інтегрованих зв'язків за програмою експерименту. Орієнтована модель побудови освітньої діяльності студента.

Вирішення проблеми підготовки майбутнього вчителя музики, музичного керівника передбачає використання такої науково-методичної системи, яка б задовольнила потреби дошкільних та шкільних закладів у фахівцях нового типу.

На думку Б. Неменського, якщо раніше основна функція вчителя полягала в трансплантації суспільного досвіду (у вигляді знань і способів пізнання), то в сучасній школі учитель має реалізувати функції проектування ходу індивідуального розвитку кожної конкретної дитини [1].

Успішне розв'язання цього завдання можливе за умови впровадження

інноваційних технологій, які:

Спрямовують педагогічну художньо-комунікативну діяльність майбутнього фахівця на активне включення дітей в різні форми музичної творчої діяльності;

Сприяють формуванню готовності майбутнього вчителя музики до здійснення педагогічного керівництва музичним вихованням дітей.

Провідне місце в структурі професійної спрямованості навчального процесу належить наявності стійких професійних інтересів, схильностей, педагогічних поглядів, цілісних орієнтацій, знань, навиків і умінь застосовувати набуті знання в практичній діяльності [2]. Формування професійно-педагогічної спрямованості – важливий складний процес становлення особистості педагога, для якого важливе значення має вся система навчально-виховної роботи, особливо ті розділи, що ставлять студента в умови, наближені до самостійної практичної діяльності. На жаль, в навчальних програмах індивідуальних дисциплін підготовки майбутнього педагога музики не завжди відчувається орієнтованість набутих знань на формування в студентів елементів педагогічної майстерності. Вони не передбачають інтегрування дисциплін у процесі викладання, включають і немалу частку знань, котрі залишаються невикористаними в умовах реальної практичної діяльності. І, нарешті, їх інформаційний обсяг іноді перевищує можливості засвоєння матеріалу.

Повноцінне засвоєння знань і плідне їх використання можливо тільки в тому випадку, коли вся система знань, що отримує майбутній вчитель музики, ґрунтується на основі інтегрованих зв'язків і визначається реальними завданнями навчально-виховного процесу в дошкільному закладі, школі.

Широке застосування нових педагогічних технологій спрямовує функціонування навчального закладу на удосконалення системи професійної підготовки фахівця шляхом проведення науково-дослідницької експериментальної діяльності. На базі Київського педагогічного коледжу імені К. Д. Ушинського (нині з 01.01.2008 Інституту дошкільної початкової та мистецької освіти при Київському міському педагогічному університеті ім. Б. Д. Грінченка) науковим творчим об'єднанням “Перспектива” (Науковий керівник П. Ніколаєнко, кандидат педагогічних наук, доцент Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова) проведено науково-дослідний експеримент за темою: “Впровадження інтегрованих підходів у професійному формуванні вчителя музики на індивідуальних заняттях

музичного циклу". Мета експерименту:

– розробка та впровадження нових педагогічних технологій з предметів музичного індивідуального циклу в навчальний процес;

– оптимізація методично-практичної підготовки вчителя музики, музичного керівника шляхом впровадження інтегрованого підходу на заняттях виконавського циклу (диригування, вокалу, основного та додаткового інструментів)

– створення навчальної комплексної програми шкільного музичного репертуару.

Системний підхід та використання інтегрованих форм навчання – не нове в педагогіці. Це використання єдності та взаємообумовленості таких компонентів: зміст навчальних програм із суміжних дисциплін; загальні дидактичні підходи, що забезпечують засвоєння знань; специфічні особливості різних видів виконавської діяльності (інструментальної, вокальної, диригентської).

Вони враховують особливості кожного навчального предмета та їх інтеграцію в циклі спеціальних музичних дисциплін, здійснюють орієнтацію їх на систему базисних та специфічних знань.

Базисні знання – музична дидактика, психологія музичного сприйняття, методика музичного виховання, історія та теорія музики – необхідні для вивчення творів у різних видах навчальної діяльності і є загальними для всіх спеціальних дисциплін.

Специфічні знання належать більш конкретному типу мистецтва і пов'язані з інструментальною, вокальною та диригентською технікою виконання.

Специфіка спеціальних музичних дисциплін дає можливість використати різні типи взаємозв'язку та такими художніми особливостями:

- схожість структури індивідуальних музичних занять;
- цілісність сприйняття навчального музичного матеріалу;
- тематична єдність занять з музичних дисциплін.

За програмою експерименту ми використовували такі типи інтегрованих зв'язків:

Перший тип інтегрованих зв'язків на базі подібних структур проведення індивідуальних занять в інституті та уроків в школі. Це дає можливість формувати у студента мету музично-виховного та організаційно-навчального процесу.

Другий тип інтегрованих зв'язків – це паралельне вивчення одного і

того ж автора на заняттях з основного інструменту, вокалу, диригування, акомпанементу.

Реалізація цієї форми передбачає координацію дій викладачів суміжних дисциплін, згідно змісту програмового навчального репертуару. Такий підхід дає можливість розширити базисні та специфічні знання про музичний твір, композитора, епоха, формує вміння його аналізувати та професійно інтерпретувати.

Третій тип інтегрованих форм зв'язку формується на заняттях спец. Інструменту, хорового диригування, вокалу, які об'єднані загальною темою (стильові особливості композиторів (класиків, романтиків, імпресіоністів, сучасних авторів)). Одночасне вивчення на заняттях музичних дисциплін підвищує ефективність засвоєння навчального матеріалу, готує майбутнього фахівця до проведення комплексних уроків музики.

Комплексні заняття, комплексні уроки – ці поняття ввійшли в навчальну роботу починаючи з вступного екзамену: абітурієнти складають комплексне фахове випробування. Стандартами вищої освіти передбачено також на Державну атестацію складання фахових комплексних або тестових іспитів. Тому комплексне навчання з вивчення репертуару (дошкільного, шкільного) природно та необхідно і вимагає складання **комплексної програми**.

Базою обґрунтування експериментальної програми є визначення інтегрованої моделі підготовки студента до практичної діяльності. Детально проаналізувавши визначені Стандартами вищої освіти вимоги до випускника (модель 3), абітурієнта (модель 1), відпрацьовуємо модель 2 – модель студента: перелік вимог психолого-педагогічних, фізичних, інтелектуальних, музично-педагогічних, які сприяють успішному засвоєнню навчального курсу та підготовку до практичної діяльності. Експериментальній роботі передувала робота з вивчення теоретичних матеріалів та розробка педагогічних та методичних технологій, необхідних при проведенні дослідної роботи за даною темою.

Нормативною основою технології науково-дослідної роботи були Стандарти вищої освіти (освітньо-кваліфікаційна характеристика, освітньо-професійна програма), діючі навчальні програми з основного, додаткового інструменту, вокалу, диригування (розділи: дошкільний та шкільний репертуар), програми з муз виховання дітей дошкільного віку, музики в школі та концепції музичного виховання дітей з точки зору національної культури.

Експериментальна робота по визначенню інтегрованої моделі підготовки студента до практичної діяльності велась за такими розділами:

– вивчення шкільного репертуару на предметах індивідуального музичного циклу; За новою комплексною програмою.

– творча діяльність студентів в художніх колективах;

– просвітницька діяльність.

Інтегративний підхід – це такий спосіб організації вибору змісту підготовки, коли навчальний процес з предметів музично-виконавського циклу або його фрагменти спрямовуються на зміст майбутньої самостійної роботи в дитячих навчальних закладах засобом вивчення музичного репертуару, моделювання відповідних педагогічних ситуацій, а також використання сучасних інформаційних комп'ютерних технологій та електро-музичних інструментів.

Опитування показало, що лише 30 % студентів уявляють для якого віку вивчено цей репертуар, 80 % – не уявляють в яких сферах музичного виховання вони можуть це використати. Обмежена обізнаність наших студентів пояснюється відсутністю інформації про відмінності у вивченні шкільного репертуару та основного репертуару та відсутності педагогізації та елементів методики при вивченні даного матеріалу. Отже, повноцінне засвоєння знань та їх використання можливе лише тоді, коли вся система знань, отриманих майбутнім вчителем музики, музичним керівником, базується на основі інтегрованих зв'язків та узгодженості змісту навчально-виховного процесу в навчальному закладі – з реальними завданнями навчально-виховної діяльності в дошкільних закладах та школі.

За планом проведеного експерименту орієнтована модель побудови освітньої діяльності студента передбачала органічну єдність процесів освіти і виховання, де основна мета – розвиток особистості майбутнього фахівця, а не лише формування знань, умінь і навичок.

Відповідно до концепції використання інтегрованих форм навчання складання академічних концертів з профрепертуару має відбуватися за умов, наближених до професійної діяльності, у єдності теорії та практики (моделювання фрагментів занять, уроків, мікро викладання, розв'язування педагогічно-виконавських завдань, самоаналіз, самооцінка).

У процесі складання заліку студент проводить вступну бесіду, акомпанує, грає (на основному та додатковому музичних інструментах), аналізує та оцінює свою роботу, а також роботу своїх однокурсників за допомогою карток-критеріїв. Використання критеріїв оцінювання якості

виступу дає можливість аналізувати, оцінювати та коригувати вихідні установки та сприятиме вибору стратегії поведінки в ситуаціях художньо-комунікативної взаємодії та своєчасного діагностування, прогнозування та розвитку професійних якостей особистості майбутнього вчителя-музиканта.

За новою комплексною програмою профрепертуар студенти вивчають структурно-цілісними блоками або тематичними модулями, а в зміст академічних комплексних концертів закладено:

- виконання творів з вокалу, диригування, інструменту;
- бесіда, вступне слово, коментарії;
- аналіз та самоаналіз виконання;
- оцінка та самооцінка.

Отже, проведена робота на визначення інтегративних моделей діяльності студентів при вивченні профрепертуару структурно цілісними блоками допомогло бачити майбутнього фахівця не як студента-виконавця, а як викладача музики, який володіє комплексом фахових знань. Використання критеріїв оцінювання якості виконання дало можливість аналізувати, оцінювати і корегувати вихідні установки, сприяло вибору стратегії поведінки в ситуаціях художньо-комунікативної взаємодії та своєчасному діагностуванню, прогнозуванню і розвитку професійних якостей особистості майбутнього педагога.

Результат перших зрізів комплексних академконцертів виявив, що студентам не вистачає мовленнєвих умінь, а це одна з найважливіших функцій викладача.

У майбутній професійній діяльності випускника музично-педагогічного відділення найважливіша єдність трьох функцій: педагогічно-виконавська, організаторська, художньо творча. Це зумовлено самою природою педагогічної діяльності. Фахівця школи будь-якого типу ми бачимо в трьох основних іпостасях: педагога, організатора і мовознавця [3]. Тому в експериментальній програмі ми приділяємо увагу розвитку основ мовленнєвої майстерності майбутнього педагога музики: на заняттях індивідуальних музичних дисциплін – діалог; на комплексних академконцертах – вступна бесіда, коментарій; участь студентів у просвітницькій діяльності – музичні лекторії.

Однією з найважливіших умов становлення педагогічно-виконавської майстерності майбутнього вчителя, музичного керівника є формування готовності до реалізації педагогічно-виконавського задуму засобами вільного володіння інструментом, голосом, диригентським жестом. Це

передбачає сформованість у майбутнього фахівця мотиваційного компоненту готовності (характеру індивідуальних волінь особистості), когнітивного компоненту готовності (рівня професійної компетентності у єдності музичного, педагогічного, загальнокультурного елементів), операційного компоненту готовності (рівня професійної активності особистості та форм її реалізації) [4].

Розроблена комплексна навчальна програма забезпечує практичну музичну підготовку в контексті концепції цілісної професійної підготовки вчителя музики, музичного керівника, а внесені в неї елементи професійно-педагогічної спрямованості допомагають майбутньому фахівцю усвідомити себе інструментом педагогічного впливу у формуванні музичної культури дітей.

Проведене наукове дослідження дозволяє стверджувати, що широке застосування інноваційних технологій в професійно-практичній підготовці активізує спочатку музично-педагогічні природні дані студентів, а потім – новий рівень знань, умінь, навичок – інтегрований.

Інтегровані форми навчання з інструментальних, вокальних, хорових дисциплін індивідуального циклу, інтегрування змісту програм з профрепертуару з предметів “Основний, Додатковий інструменти, Вокал, Диригування” з елементами курсів психолого-педагогічних дисциплін забезпечують єдність, взаємовдосконалення педагогічного та виконавського компонентів у системі цілісної професійної підготовки вчителя музики.

Формування основ педагогічно-виконавської майстерності майбутнього вчителя, на етапі навчання в вузі – важлива проблема вдосконалення фахової компетентності, яка може бути реалізована шляхом впровадження інтегративних підходів в процесі навчання на предметах індивідуального музичного циклу та позанавчальній, гуртковій, просвітницькій та концертно-конкурсній діяльності.

Використана література:

1. *Неменський Б. Н.* Мудрость красоты. – М., 1981.
2. *Падалка І. М.* Модульна технологія навчання як засіб активного спонукання до самостійно-творчого опрацювання музичних дисциплін. – Херсон : ХДПІ, 1995.
3. *Капська А. Й.* Педагогіка слова. – К., 1997.
4. *Арчажнікова Л. Г.* Професія учитель музики. – М. : Просвещения, 1984.

САЛАН Л. В. Интегративные подходы подготовки учителей музыки на профессиональных исполнительских дисциплинах.

Подготовка к практической деятельности путем внедрения интегративных форм учебы на исполнительских дисциплинах. Использование трех типов интегрированных связей по программе эксперимента. Ориентированная модель построения образовательной деятельности студента.

SALAN L. V. Integrated approaches of preparation of music teachers on professional musical disciplines.

Preparation to practical activity by introduction of Integrated forms of studies on musical disciplines. Use of three types of integrated connections on the program of experiment. Oriented model of construction of educational activity of student.

Сергеева К. М.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ДІАГНОСТУВАННЯ СФОРМОВАНOSTІ ЗДАТНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАГІСТРІВ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Розкриваються особливості діагностичної методики по виявленню рівня сформованості здатності до професійної самореалізації у магістрів музично-педагогічної освіти.

Проблема професійної самореалізації спеціаліста останнім часом набула особливого значення в зв'язку із виходом українських спеціалістів на світовий ринок праці та необхідністю в зв'язку з цим у підвищенні якості професійної підготовки. В ході нашого дослідження ми виявили, що професійна самореалізація є безперервним процесом удосконалення, метою якого є досягнення особистого професійного еталону. Теоретичне вивчення проблем професійної самореалізації магістрів-піаністів виявило, що формування цієї здатності відбувається у процесі втілення їх особистого та професійного потенціалу та досвіду в практичній музичній діяльності. Метою статті є розкриття сутності розробленої експериментальної методики діагностування професійної самореалізації магістрів-піаністів.

Для діагностування наявного стану сформованості означеної здатності необхідно розробити критерії цієї сформованості, вивчити характерні особливості прояву професійної самореалізації, охарактеризувати її рівні. Таким чином, завданнями експериментальної роботи є:

– вивчення мотиваційного підґрунтя ставлення студентів до